

Rapporten All-Archeo bv 2159

Archeologienota

Gavere – Gentweg te Vurste

Natasja Reyns

Bornem
2024

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bv

Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reyns

All-Archeo bv
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2024/12.807/201

© All-Archeo bv

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	6
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken	7
2.3.3	Werkwijze	9
2.4	Assessmentrapport	13
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied	13
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	20
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	25
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese	26
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	27
3	Samenvatting	30
4	Bibliografie	31
4.1	Publicaties	31
4.2	Websites	31
5	Bijlagen	32
5.1	Archeologische periodes	32

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.² Het ligt wel deels binnen het beschermd monument Kasteeldomein Borgwal: park (ID 2908, 09/06/1995)³ en deels binnen het beschermd dorpsgezicht Kasteeldomein Borgwal (ID 1562, 13/01/1981).⁴

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

³ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Kasteeldomein Borgwal: park [online], <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/8979> (geraadpleegd op 10 oktober 2024).

⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Kasteeldomein Borgwal [online], <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/8975> (geraadpleegd op 10 oktober 2024).

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2024I133

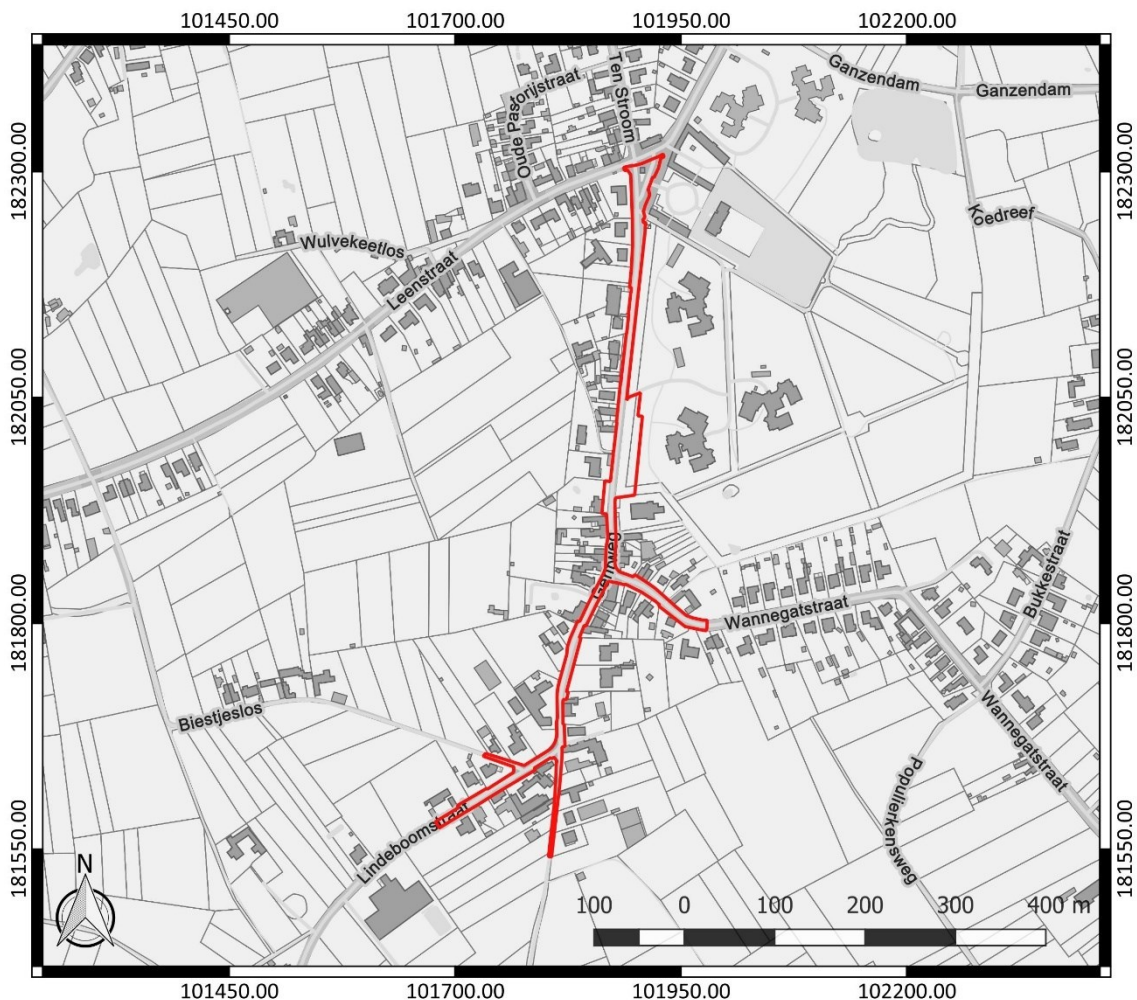
Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): provincie Oost-Vlaanderen, Gavere, Vurste, Gentweg, Wannegatstraat

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 182338, 102613
- 181522, 101043

Kadastraal plan:

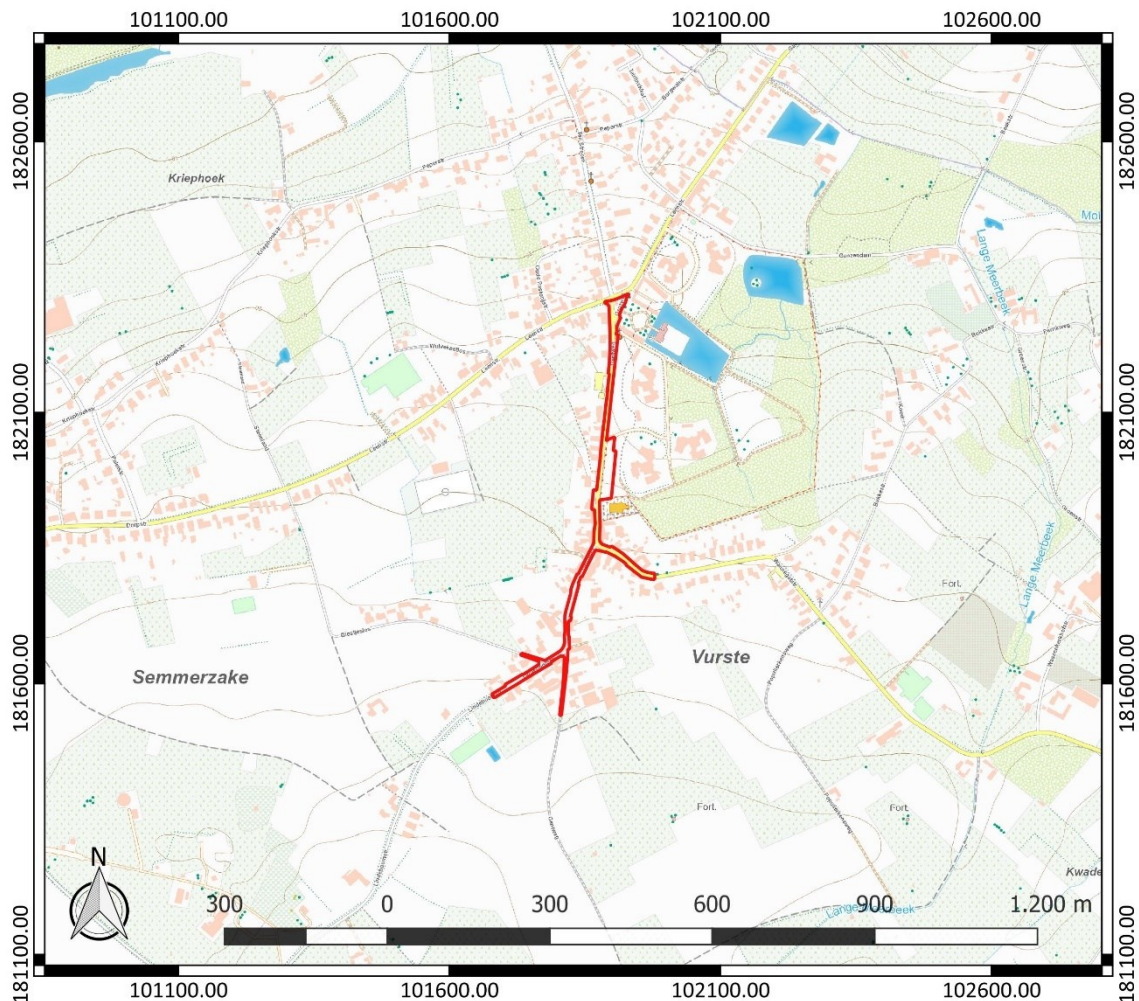

Figuur 1: Kadastraalplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Gavere, Afdeling 3, sectie A, nummers 700B, 701K, 701L, 701M, 701P, 703S, 703V, 703W, 703Y, 705A, 707B, 707C, 708A, 709A, 709B, 710, 730G, 730/2B, 731D, 731/2, 736M, 740E, 742D, 744E, 751C, 752H, 753C, 781F, 784E, 784F, 786C, 786R, 786W, 786X, 787H, 787K, 787L, 792P, 795E, 798A, 799D, 800, 868B, 869C, 870A, 872A, 874F, 877E, 877G, 878A, 879E, 880, 881, 882B, 1105/53F, 1154R, 1154S, 1157, 1159A, 1160V, 1160W, 1160X, 1161B, 1162B, 1167F, 1167P, 1167S, 1169K, 1169/52D, 1169/52G, 1169/52L, 1169/52M, 1171A, 1175A, 1176A en 1176F

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 12.867 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 16/09/2024 – 10/10/2024

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, metaaltijden, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, wegenis, bos

Verstoorde zones: er zijn geen gekende verstoorde zones.

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein wordt de herinrichting van de Gentweg gepland. Daarvoor wordt de bestaande verharding opgebroken.

Binnen het onderzoeksgebied is centraal onder de bestaande wegen reeds riolering aanwezig. Die wordt vervangen door een nieuwe, gescheiden riolering. De aanleg daarvan kent een verstoringsdiepte tussen ca. 1,66 en ca. 2,80 m.

In het noorden van het tracé, nabij de aansluiting op de Leenstraat, worden drie wadi's aangelegd, met een verstoringsdiepte van maximaal ca. 30 cm. Ter hoogte van Gentweg 22 wordt nog een vierde wadi aangelegd, evenals een grindkoffer. Ter hoogte hiervan en nog verder naar het oosten toe, wordt een nieuwe parking aangelegd. De vierde wadi bevindt zich op de locatie van de voormalige kasteelmuur van het beschermd monument Kasteeldomein Borgwal: park (ID 2908, 09/06/1995).⁵ De muur is hier vandaag echter niet langer aanwezig. In de plaats werd een haag aangelegd.

Net ten zuiden van de vierde wadi wordt nog een tweede grindkoffer aangelegd, evenals aan de overzijde van de Gentweg. Tussen Gentweg 19 en 23 komt nog een grindkoffer. De aanleg van grindkoffers betekent een verstoring van ca. 90 cm tot 1,15 m diep.

Na de rioleringswerken wordt nieuwe verharding aangebracht. Het wegdek zelf zal een opbouw van ca. 60 cm kennen. Het voetpad kent een opbouw van ca. 33 cm. Langs de nieuwe wegenis wordt groenaanleg voorzien, met de aanplant van gras, struiken en bomen. Deze bodemingrepen kennen een verstoringsdiepte van ca. 40 cm tot maximaal ca. 1,00 m.

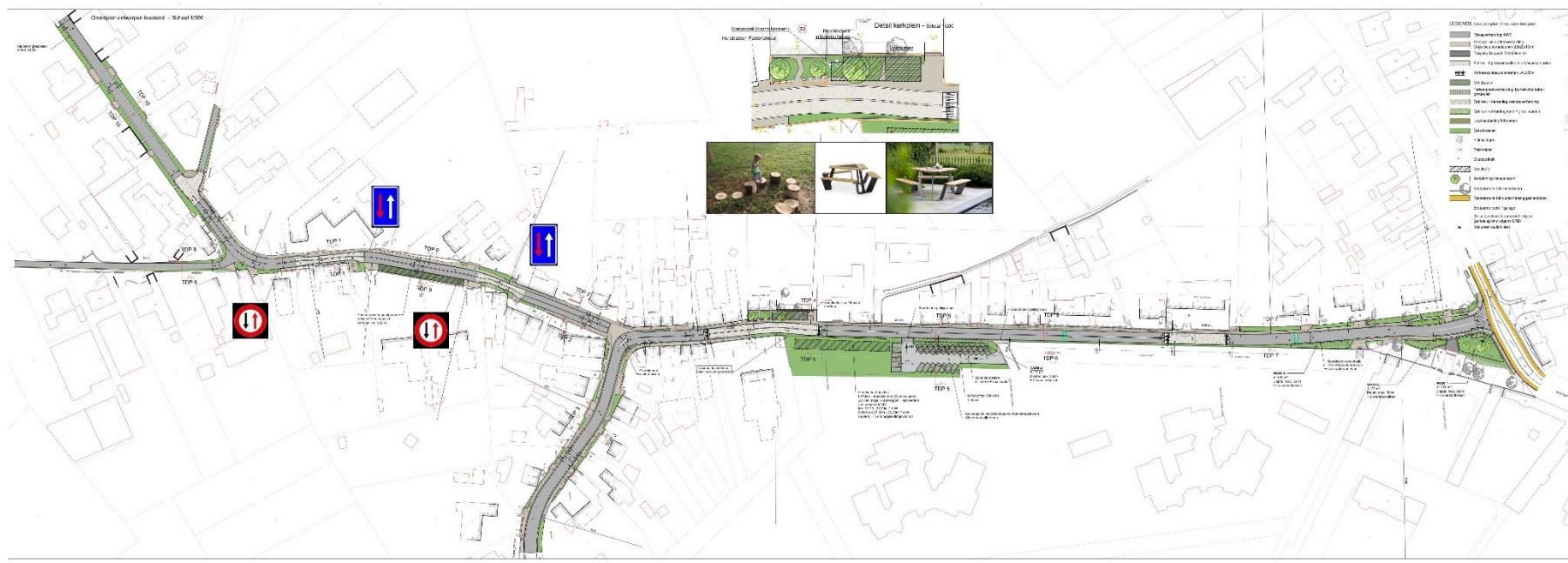
⁵ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Kasteeldomein Borgwal: park [online], <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/8979> (geraadpleegd op 10 oktober 2024).

Figuur 3: Zicht op de locatie van de vierde wadi, ter hoogte van de voormalige muur van kasteeldomein Borgwal

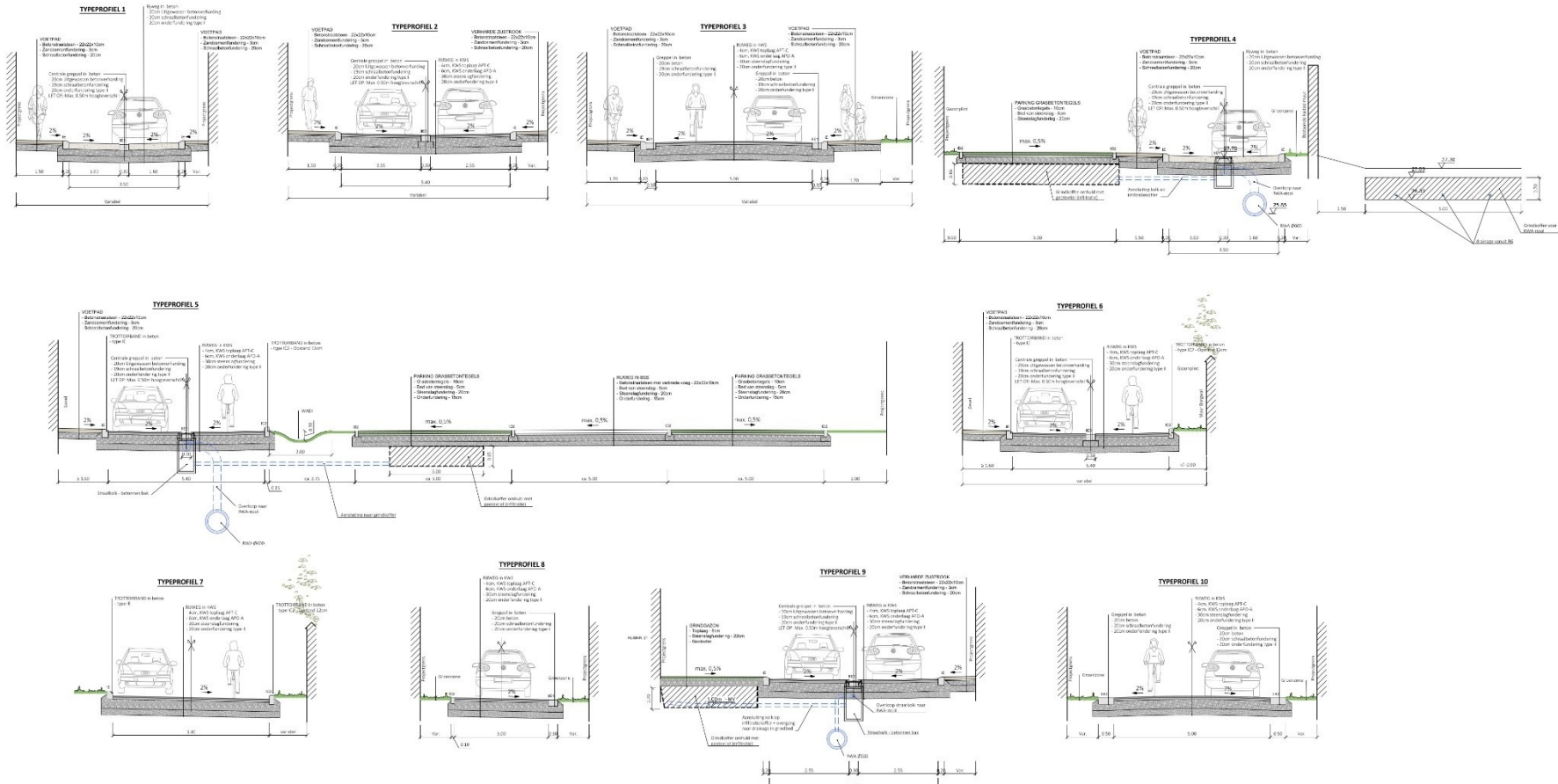
Figuur 4: Plan bestaande toestand

Figuur 5: Ontwerpplan wegenis

Figuur 6: Ontwerpplan riolering

Figuur 7: Snedes

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart is niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Villaretkaart (1745-1748), de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) worden drie momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

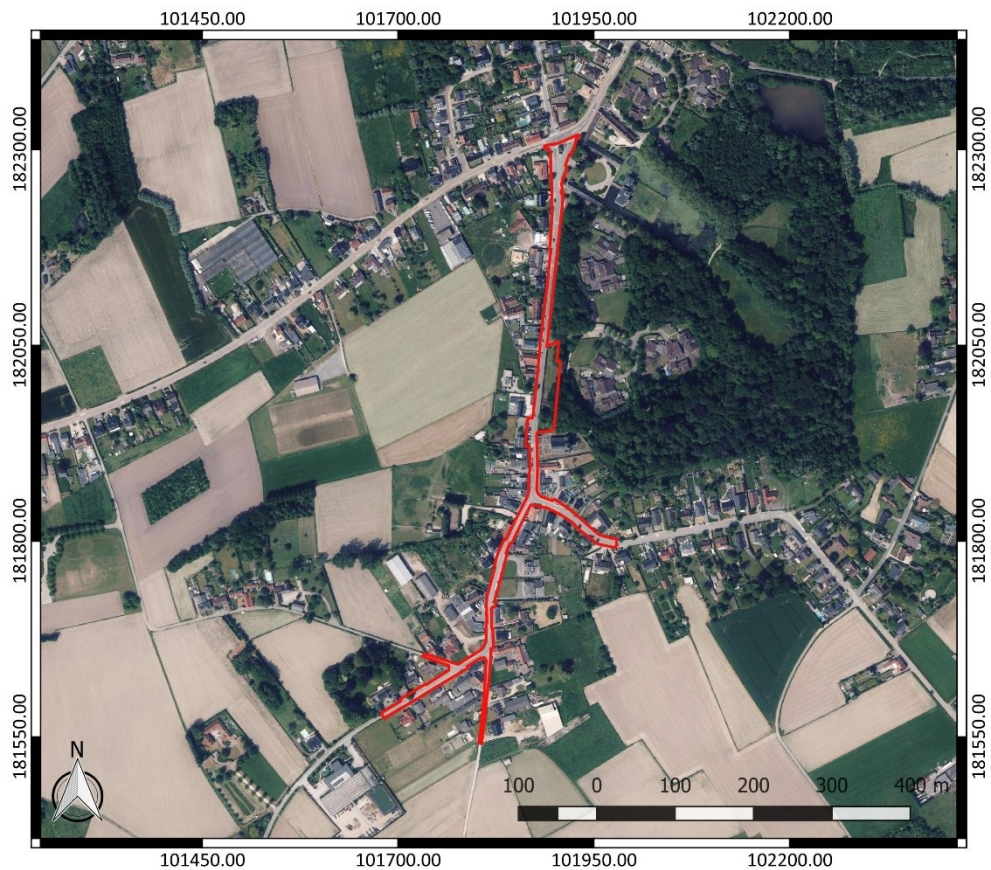
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

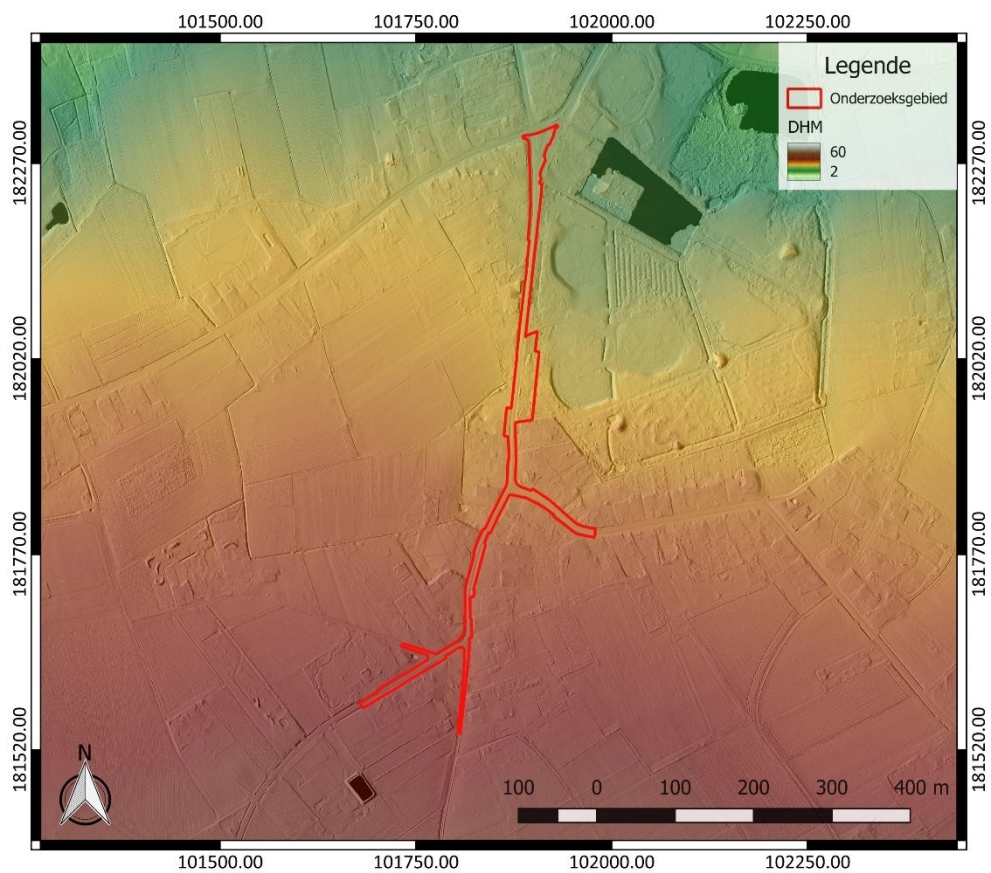
Het onderzoeksgebied is gelegen ter hoogte van de Gentweg, de Wannegatstraat en de Lindeboomstraat (Figuur 8). In het noorden sluit het tracé aan op de Leenstraat. Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in landelijke woongebieden, agrarische gebieden en parkgebieden. Ten noorden stromen de Bovenchelde, de Molenbeek en de Moergracht (Figuur 10). Ten oosten vermelden we de Langemeerbeek en de Kwadeplasbeek. Ten zuiden vinden we de Leebeek en ten westen vermelden we ook nog de Loopgracht.

Geomorfologisch behoort het onderzoeksgebied tot het zuidelijk deel van de Vlaamse Vallei, dat zich ten oosten van de alluviale vlakte van de Leie uitstrekt. Het vlakland van Nazareth is een opvallend vlak en zandig gebied met een hoogte rond 10 m TAW. De vlakte komt in essentie overeen met het fluvioperiglaciale opvullingsvlak van de Vlaamse Vallei en vormt een laagterras dat enkele meters uitsteekt boven de valleibodem van de alluviale vlakte. De kenmerkende micromorfologie met west-oost gerichte dekzandruggen typeert de eigenlijke Vlaamse Vallei.⁶

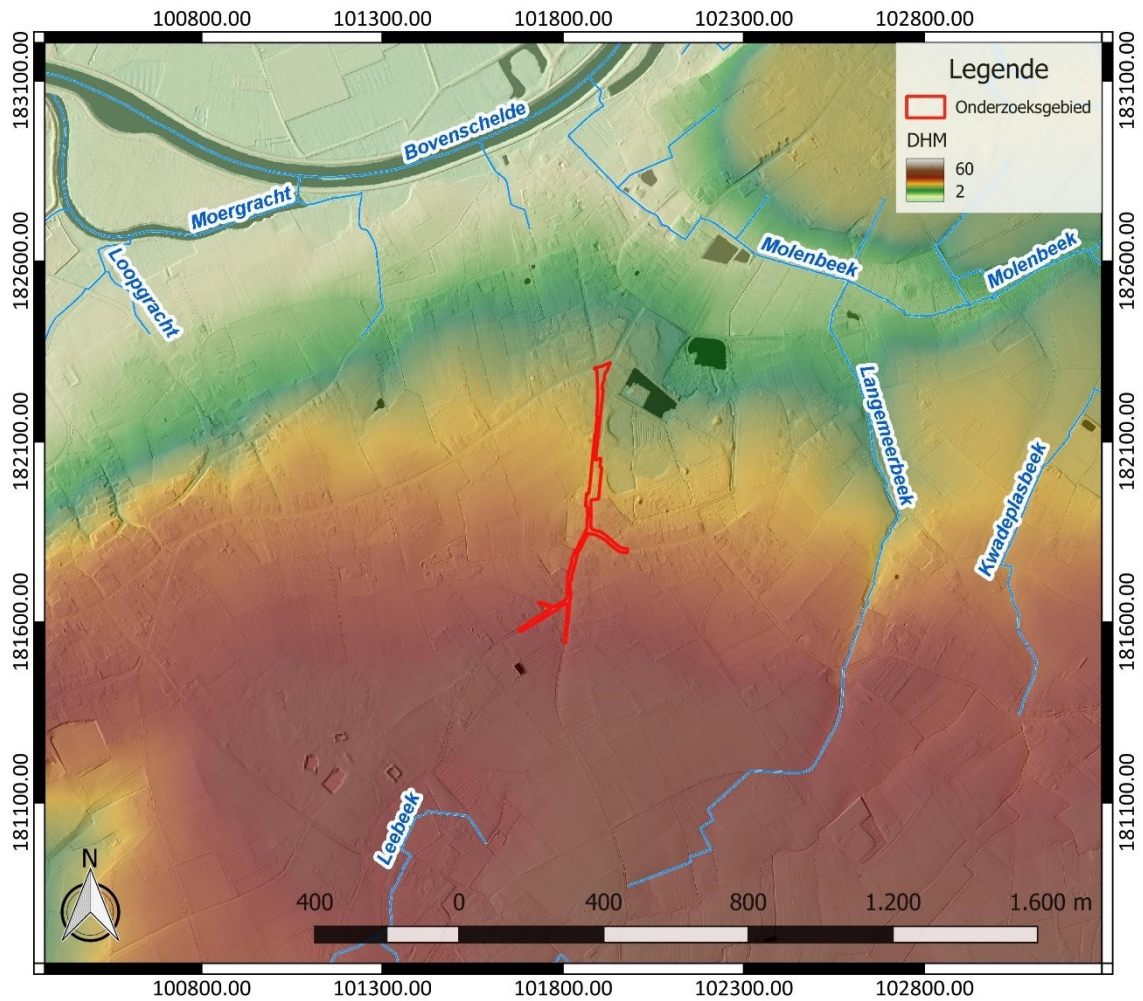
⁶ De Moor *et al.* 1997, 14

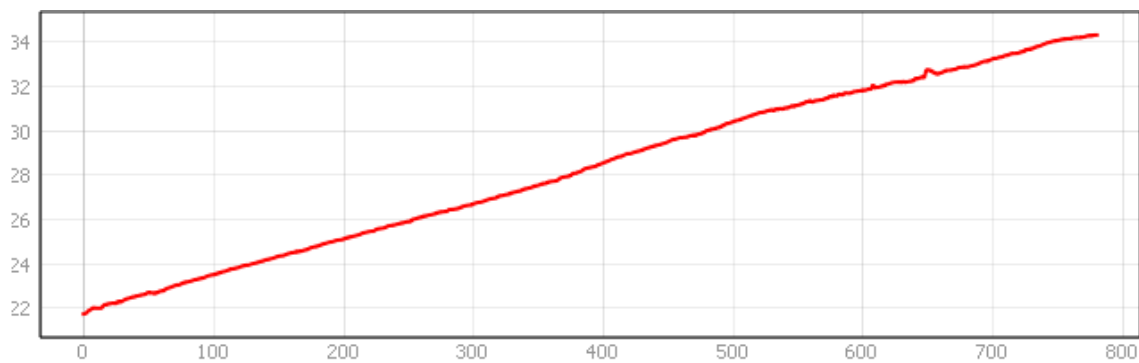
Figuur 8: Luchtfoto van 2023 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 9: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Multidirectional hillshade DHM Vlaanderen I, 25 cm, met aanduiding van het onderzoeksgebied

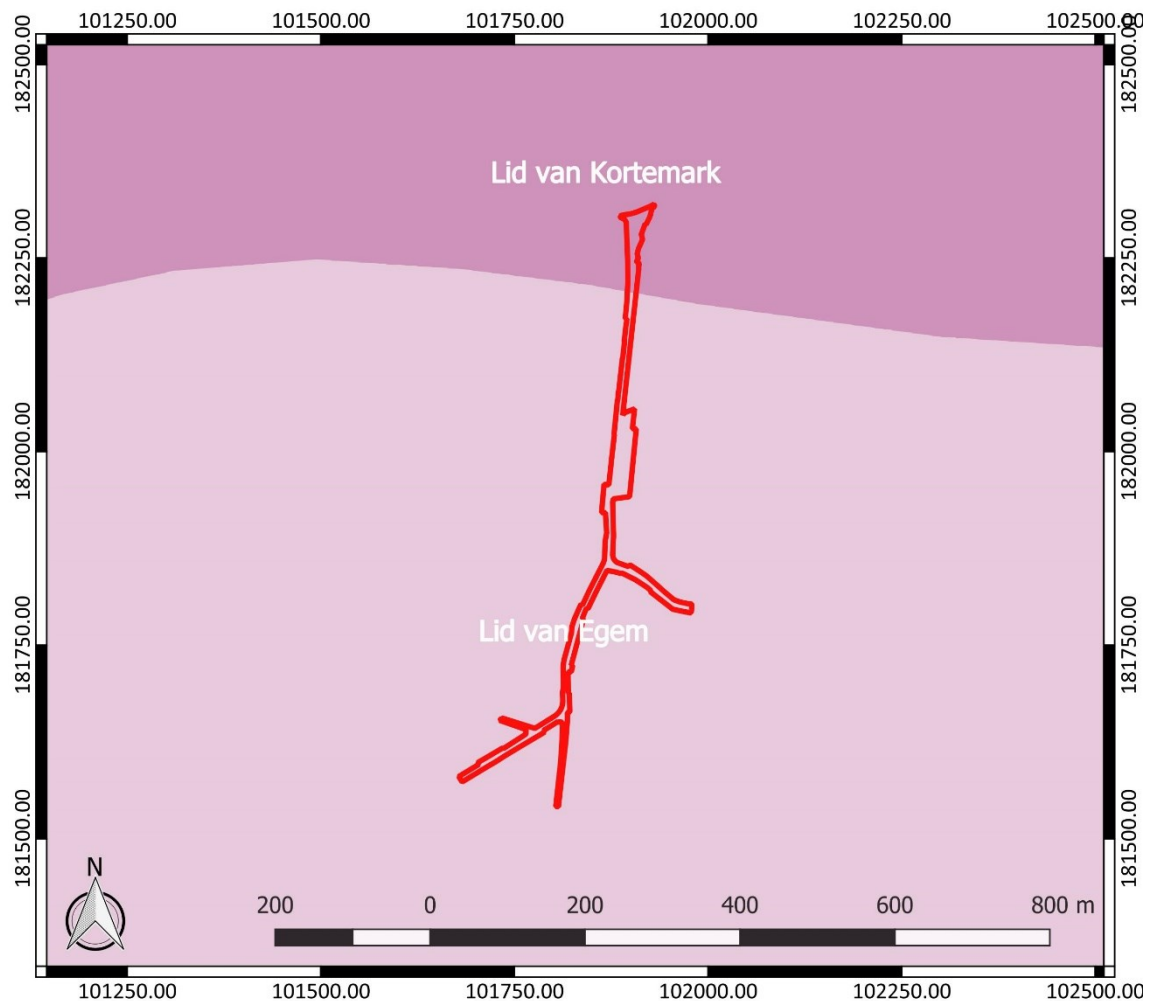

Figuur 10: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 25 cm (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 11: Hoogteverloop van noord naar zuid centraal over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Het onderzoeksgebied bevindt zich op de overgang van hoger gelegen gronden ten zuiden, naar lager gelegen gronden ten noorden. Het terrein kent een hoogte van 22 tot 34 m TAW (Figuur 11).

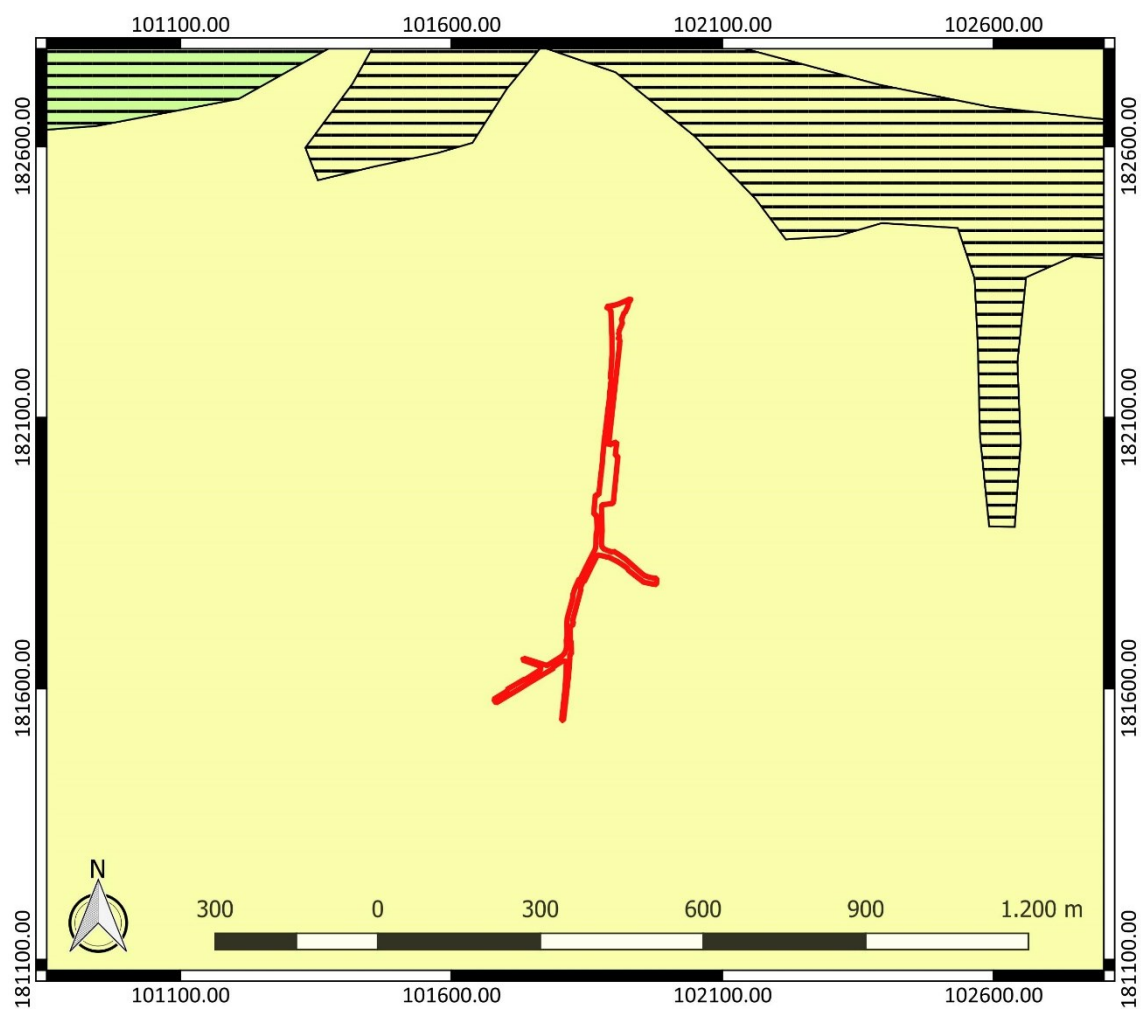
Figuur 12: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 12) bestaat hoofdzakelijk uit het Lid van Egem. Dit wordt gekenmerkt door grijsgroen zeer fijn zand met kleilagen en zandsteenbanken. Het is glauconiet- en glimmerhoudend. Het uiterste noorden bevindt zich volgens de kaart ter hoogte van het Lid van Kortemark. Het bestaat uit grijze tot groengrijze klei tot silt met dunne banken zand en silt.⁷

De quartairgeologische kaart (Figuur 13) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk van het Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair.⁸

⁷ www.geopunt.be/kaart

⁸ www.geopunt.be/kaart

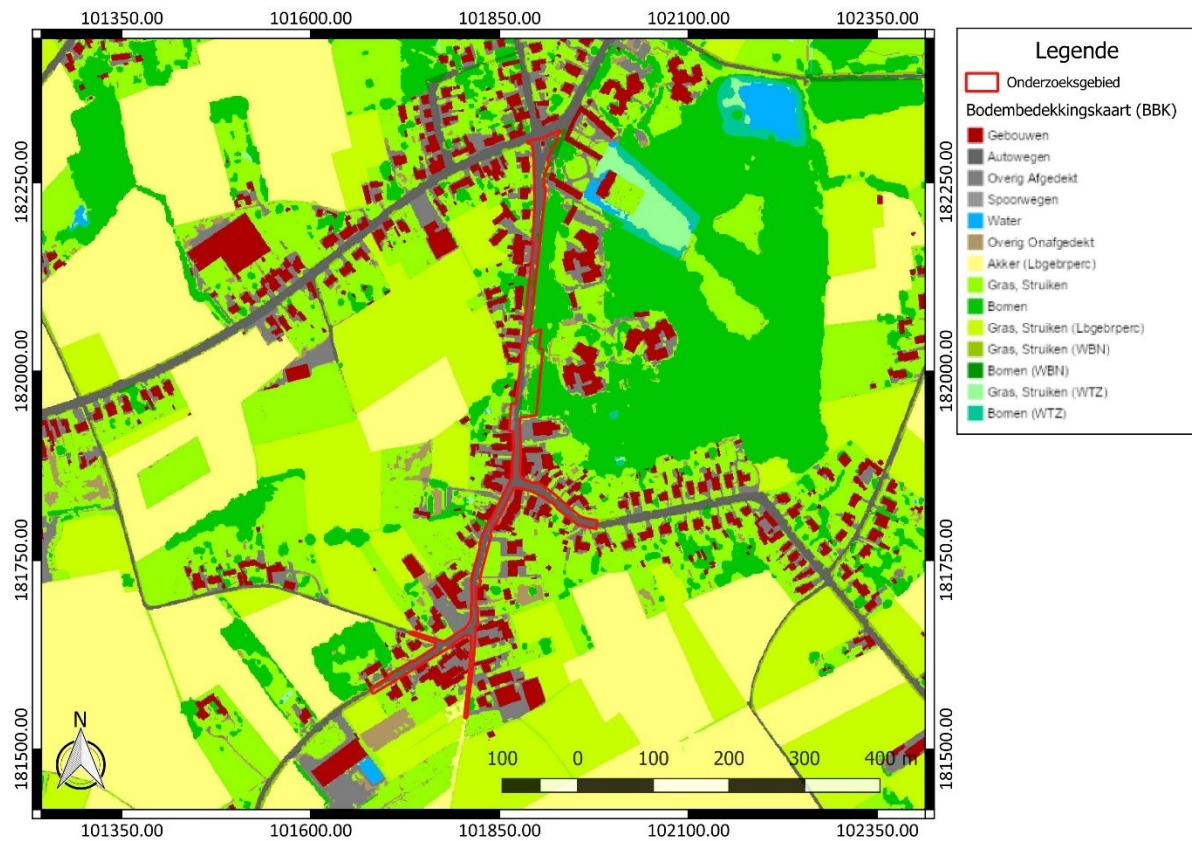
Figuur 13: Quartairegeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

1	
ELPw en/of HQ	ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en het centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen.
	HQ Hellingsafzettingen van het Quartair.

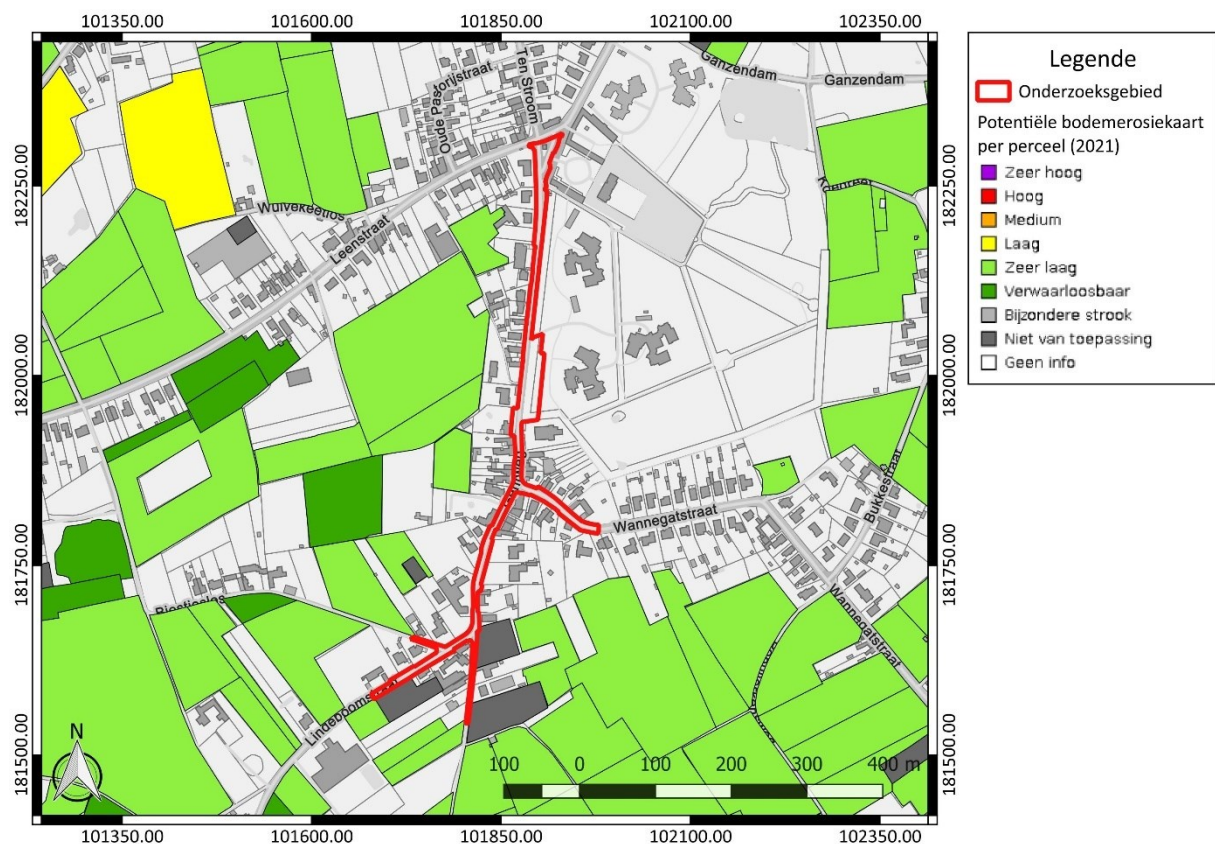
Figuur 14: Legende bij de quartairegeologische kaart (www.geopunt.be)

In het onderzoeksgebied zijn op de bodemgebruikskaart hoofdzakelijk verhardingen te bemerken. Voor het overige wordt het onderzoeksgebied volgens de kaart ingenomen door gras, bomen en struiken (Figuur 16). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 8). Volgens de potentiële bodemerosiekaart is de erosiegevoeligheid in de omgeving van het onderzoeksgebied zeer laag tot verwaarloosbaar (Figuur 17).

Figuur 16: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

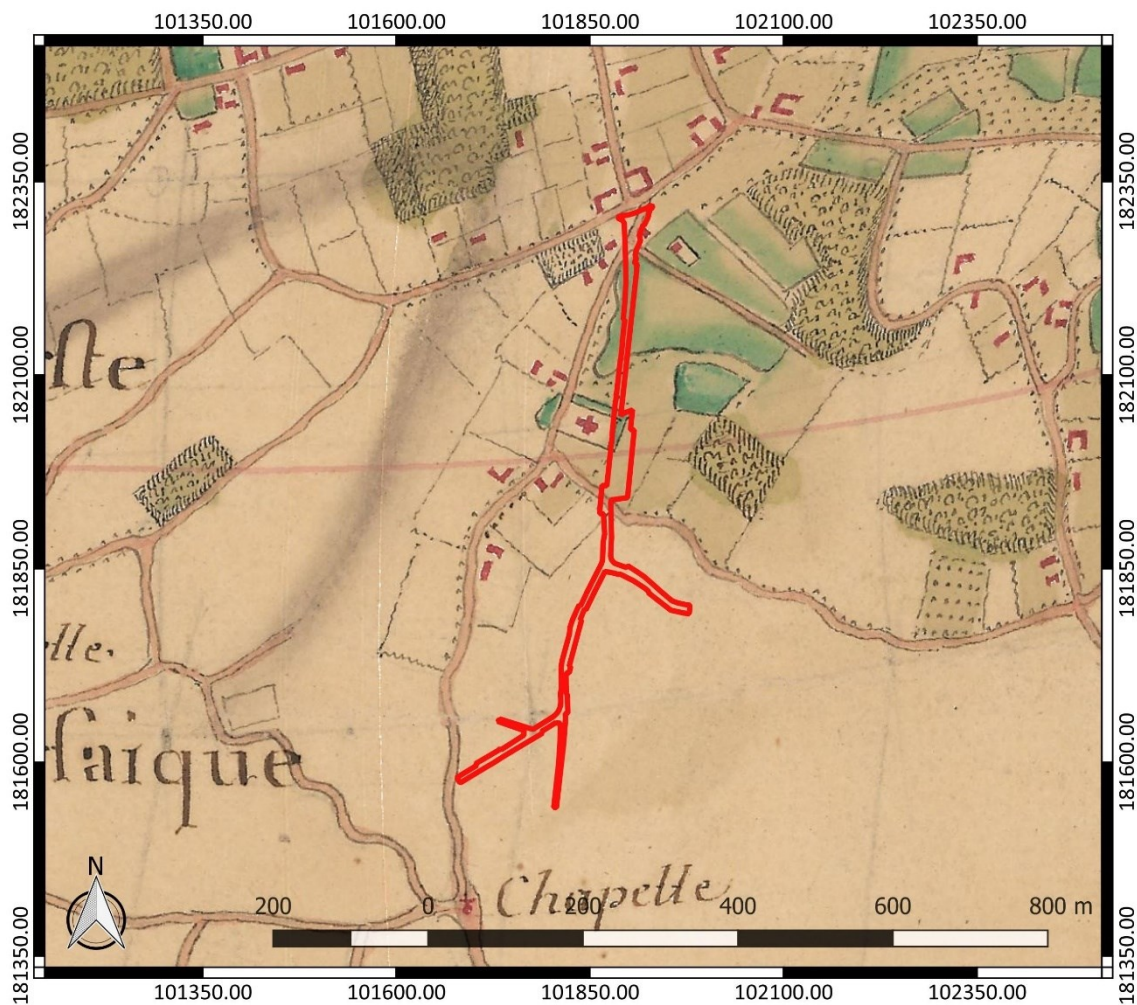

Figuur 17: Potentiële bodemerosietaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

De oudste gekende vermelding van Vurste dateert uit 1110. De naam zou afgeleid zijn van het woord *Forestum*, dat woud betekent. De heerlijkheid Vurste maakte deel uit van de baanderij van Gavere en behoorde administratief en fiscaal tot de kasselrij van het Land van Aalst. Op kerkelijk gebied hing Vurste af van het bisdom Kamerijk, later van het aartsbisdom Mechelen en sinds 1801 van het bisdom Gent. Het uiterste noordwestelijk deel van de gemeente, grenzend aan de Boven-Schelde behoort tot de vochtige alluviale Scheldevallei, waar vroeger aan kleiwinning werd gedaan.⁹

Op de Villaretkaart, genoemd naar Jean Villaret, ingenieur-geograaf bij het Franse hof en één van de makers (1745-1748), zien we dat het onderzoeksgebied ten oosten van bestaande wegen is gesitueerd (Figuur 18). Het lijkt ter hoogte van een vijver, grasland en akkerland gesitueerd, maar op basis van jongere kaarten kunnen we besluiten dat het onderzoeksgebied niet helemaal correct weergegeven wordt op deze kaart als gevolg van afwijkingen bij het georefereren van de kaart. In werkelijkheid moet het onderzoeksgebied verder naar het westen toe gesitueerd worden, ter hoogte van de aangegeven wegenis. Erlangs is bebouwing te zien en ten noorden vinden we de historische kern van Vurste. Verder is het terrein gelegen in een erg landelijke omgeving. Rond de Parochiekerk Sint-Martinus die langs het tracé ligt, zien we de aanduiding van een gracht. Mogelijk bevindt die zich (deels) binnen het onderzoeksgebied.

Figuur 18: Villaretkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

⁹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Vurste [online], <https://id.erfgoed.net/themas/14208> (geraadpleegd op 18 september 2024).

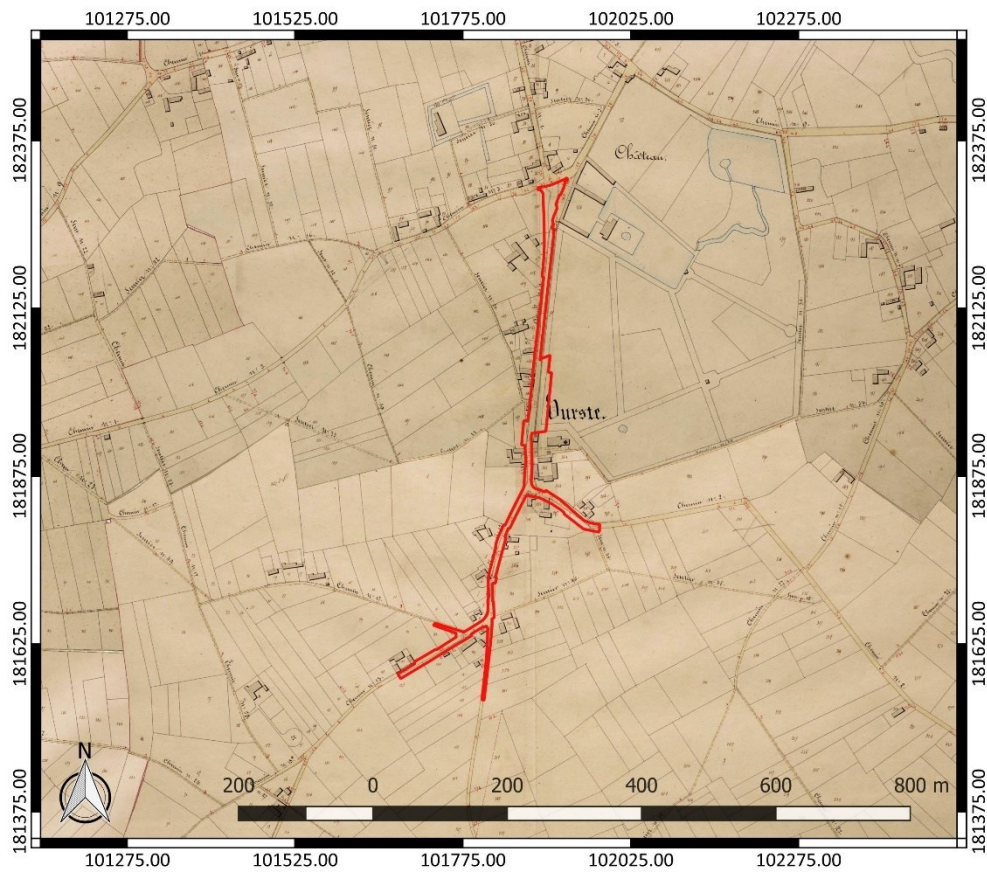
Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is te zien dat het onderzoeksgebied gesitueerd is ter hoogte van de historische voorloper van de huidige wegenis (Figuur 19). Zowel de voorlopers van de huidige Gentweg, Wannegatstraat en Lindeboomstraat zijn reeds te herkennen. Langs deze wegen vinden we opnieuw de aanduiding van bewoning, waaronder de Parochiekerk Sint-Martinus met kerkhof, waarvan de oudste gekende vermelding dateert uit de 15de eeuw. Het kerkhof strekte zich uit tot tegen de muur van het Kasteel van Vurste of Kasteel Borgwal, die we ten noorden van de kerk aangeduid zien op de kaart.¹⁰ De kasteelmuur van het inmiddels beschermde kasteeldomein Borgwal bevindt zich dus voor een deel binnen het onderzoeksgebied. De vijver langs het noorden van het tracé is niet te zien op de Ferrariskaart. Wel zien we dat de weg – buiten de reeds vermelde bebouwing – geflankeerd wordt door grasland en akkerland.

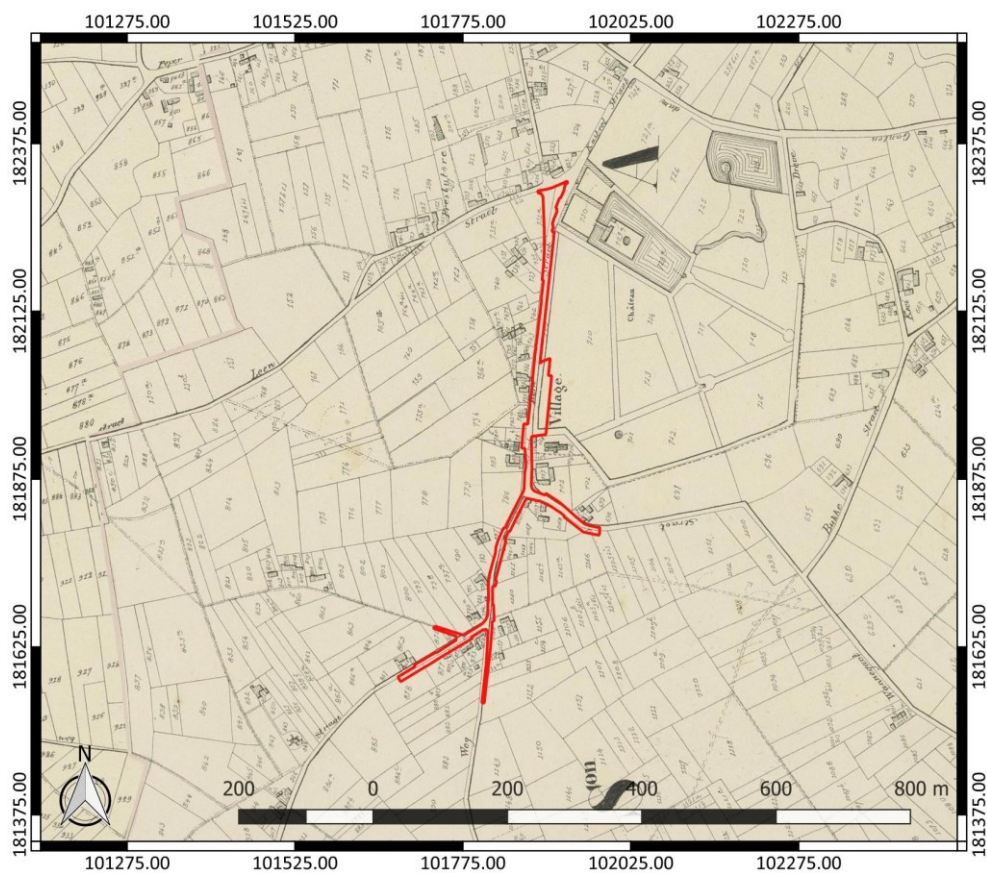
Figuur 19: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Atlas der Buurtwegen (1841) is duidelijk dat het huidige onderzoeksgebied samenvalt met het tracé van historische wegen (Figuur 20). Er is geen bebouwing binnen de contouren van het onderzoeksgebied te zien, maar wel erlangs. Het noordoosten van het terrein grenst aan een kasteeldomein. De Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van P.C. Popp (1842-1879) geeft een gelijkaardig beeld als de Atlas der Buurtwegen weer.

¹⁰ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Parochiekerk Sint-Martinus met kerkhof [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/36173> (geraadpleegd op 18 september 2024).

Figuur 20: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 21: Situering van het onderzoeksgebied op de Popp-kaart (www.geopunt.be)

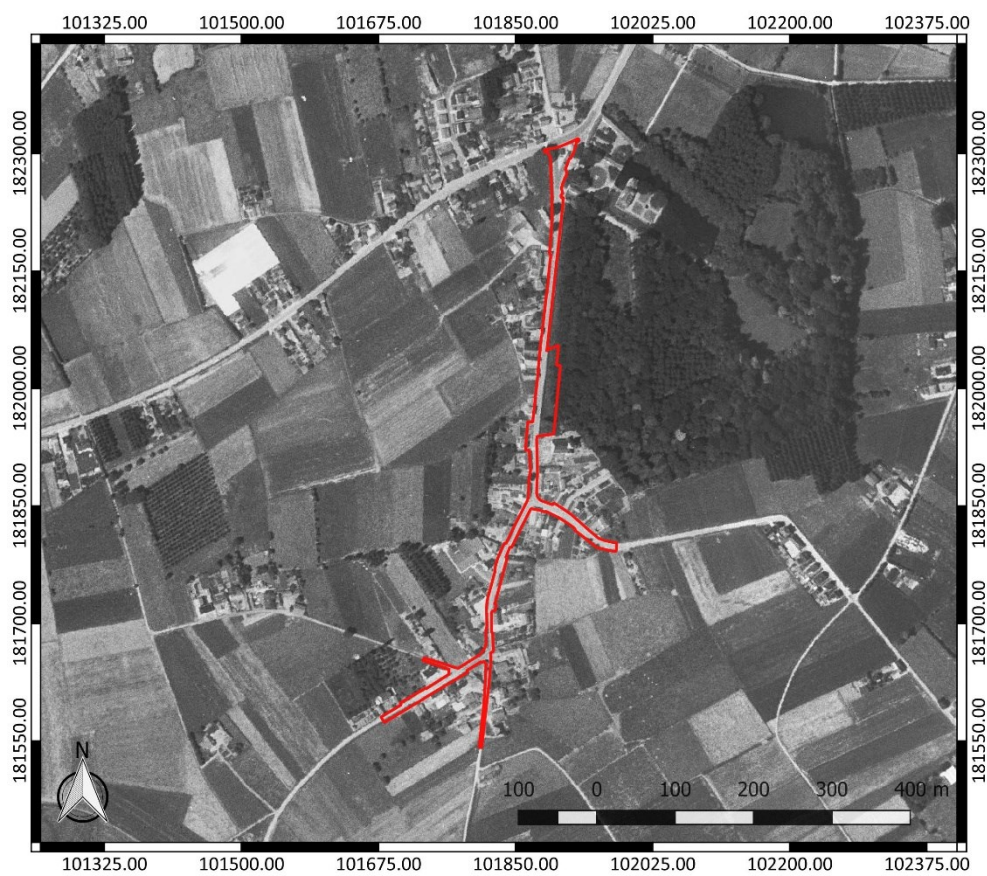

Figuur 22: Plattegrond van het kasteel en de kerk van Vurste (Algemeen Rijksarchief - T 459 – 984)

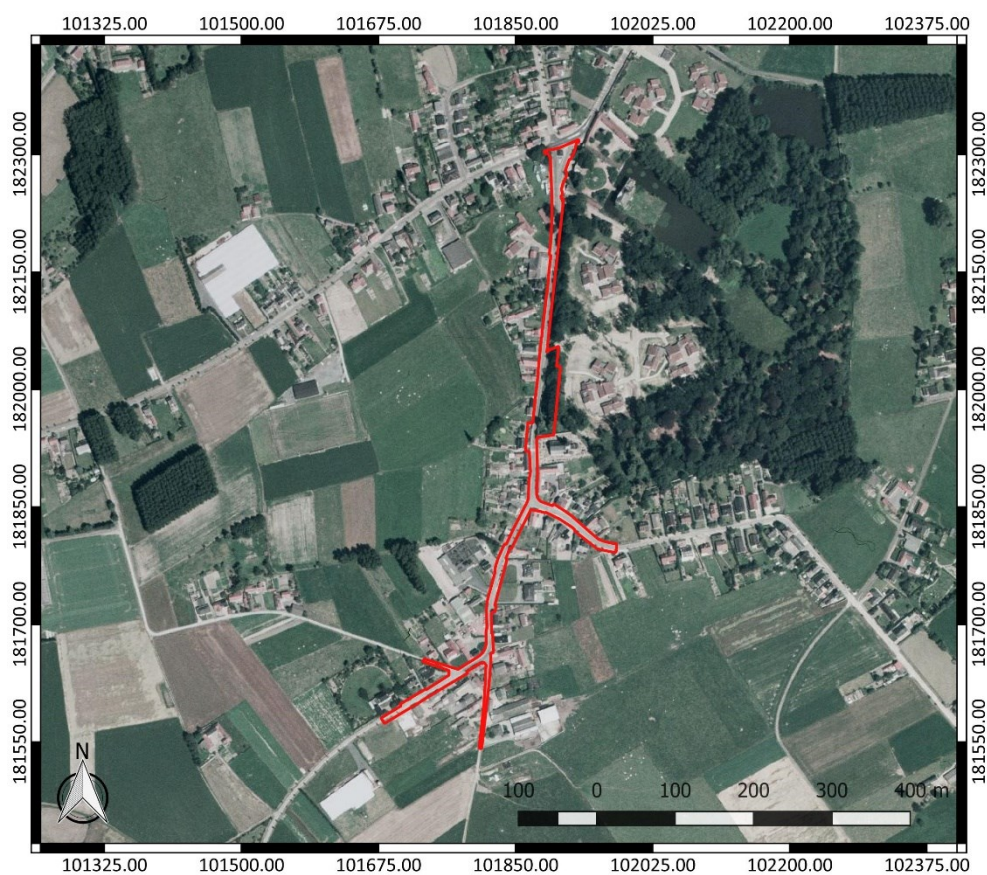

Figuur 23: Plattegrond van het kasteel en de kerk van Vurste (Algemeen Rijksarchief - T 459 - 985)

Twee ongedateerde kaarten tonen ons het kasteel en de kerk van Vurste vanuit vogelperspectief. De weg die voor de kerk en het kasteeldomein loopt, is de Gentweg ter hoogte van het onderzoeksgebied. Rechts van de kerk herkennen we verder ook de Wannegatstraat. We zien dat rond de kerk met kerkhof een walgracht aanwezig was. Het is onduidelijk of resten van deze walgracht rond de kerk (deels) ter hoogte van het onderzoeksgebied gelegen zijn. Links daarvan vinden we een zone van het onderzoeksgebied die vandaag bos is en die op de kaarten aangegeven wordt als grasland en bos.

Figuur 24: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

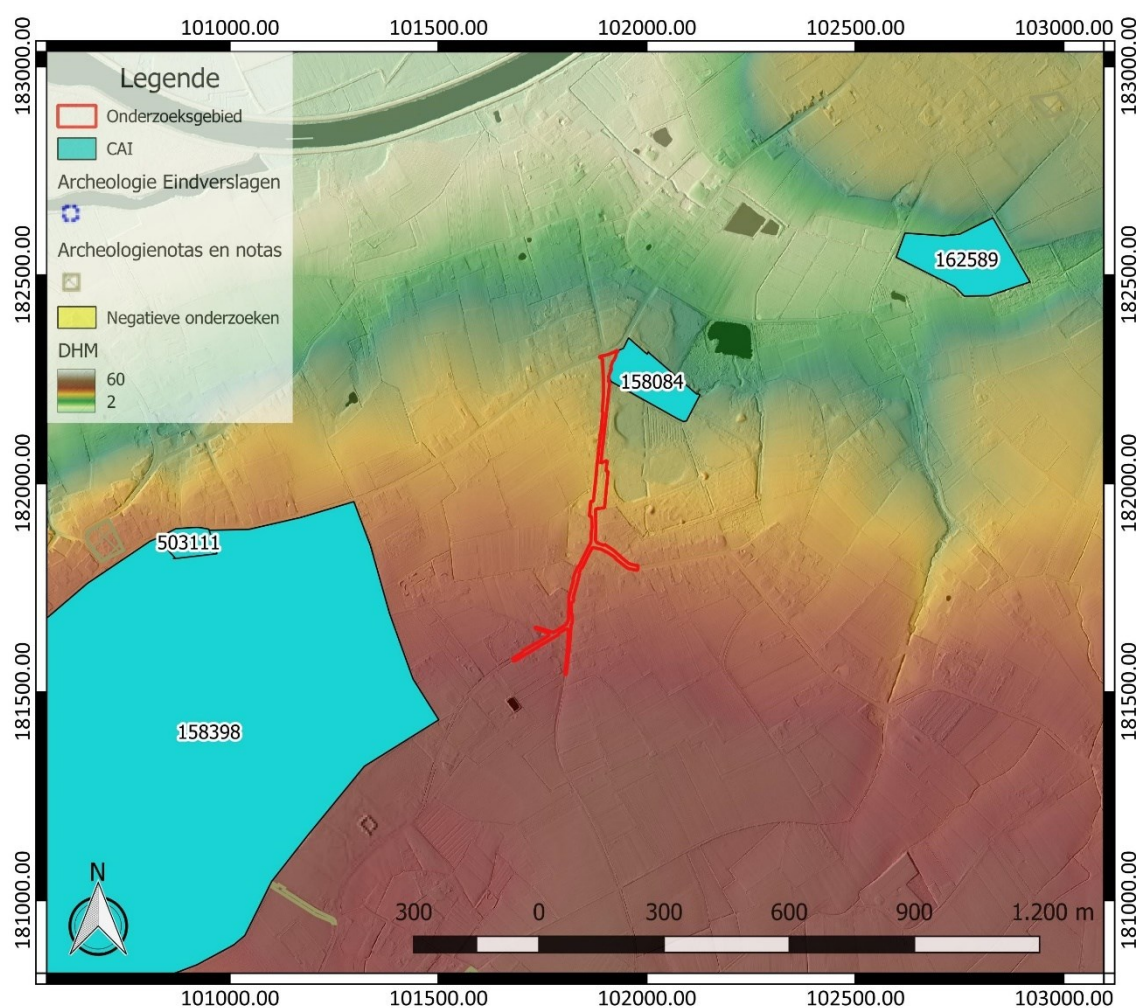

Figuur 25: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 24) toont ons opnieuw dat het grootste deel van het terrein in gebruik is als wegenis. Een beperkte zone in het oosten van het terrein is bebost. In het noorden van het terrein is een kleine constructie te zien. Vermoedelijk gaat het om de elektriciteitscabine die hier vandaag nog steeds aanwezig is. Een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 25) geeft een gelijkaardig beeld als de voorgaande luchtfoto weer. Het beeld komt ook overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 8).

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 26). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Figuur 26: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

Net ten noordoosten van het onderzoeksgebied vinden we de aanduiding van het Kasteel van Vurste of Kasteel Borgwal (CAI ID 158084), dat we ook al konden zien op de geraadpleegde historische kaarten. De oudste vermelding dateert uit de 16de eeuw.¹¹ Het terrein ligt ook deels binnen het

¹¹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Kasteel van Vurste/Kasteel Borgwal [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/158084> (geraadpleegd op 20 september 2024).

beschermd monument Kasteeldomein Borgwal: park (ID 2908, 09/06/1995)¹² en deels binnen het beschermd dorpsgezicht Kasteeldomein Borgwal (ID 1562, 13/01/1981).¹³

Verder naar het oosten toe vinden we de motte van Melsen (CAI ID 162589), waarvan de oorsprong in de volle middeleeuwen te dateren is. In de late middeleeuwen werd er mogelijk al een kasteel opgericht. De oudste gekende vermelding ervan dateert uit de 16de eeuw.¹⁴

Ten westen vinden we een zone waar de Slag bij Gavere uit 1453 gesitueerd wordt (CAI ID 158398), al blijkt er wel wat discussie te bestaan over de precieze locatie. Bij de Slag bij Gavere stond het Gentse leger tegenover het Bourgondische leger onder leiding van Filips de Goede. Gent leed de nederlaag en verloor daarbij heel wat manschappen.¹⁵ Ook een grote CAI locatie op grotere afstand westen van het onderzoeksgebied houdt verband met de slag.¹⁶

Ten noorden van de aanduiding van de Slag bij Gavere, ter hoogte van CAI ID 503111, zijn vondsten uit de Romeinse tijd en uit de Merovingische periode gedaan. Er zijn ook Merovingische crematie- en inhumatiegraven gevonden. Er is mogelijk ook sprake van vondsten uit de bronstijd, hoewel die volgens specialisten ook eerder in de Merovingische periode te dateren zijn.¹⁷

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving die geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties geven, lichten we daarom hier niet afzonderlijk toe.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het onderzoeksgebied wordt gekenmerkt door een gunstige landschappelijke ligging. Het bevindt zich op de overgang van hoger gelegen gronden naar lager gelegen gronden en op de overgang van drogere gronden naar nattere gronden, in de buurt van verschillende waterlopen. Dat dit een gunstige landschappelijke ligging is, wordt ook aangetoond door de reeds gekende archeologische waarden in de omgeving, die dateren uit de Romeinse tijd, de middeleeuwen, de nieuwe tijd en mogelijk ook uit de metaaltijden.

Vandaag de dag is het onderzoeksgebied quasi volledig in gebruik als wegenis, met uitzondering van een beperkte zone die gesitueerd is ter hoogte van het domein van het Kasteel van Vurste of Kasteel

¹² Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Kasteeldomein Borgwal: park [online], <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/8979> (geraadpleegd op 10 oktober 2024).

¹³ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Kasteeldomein Borgwal [online], <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/8975> (geraadpleegd op 10 oktober 2024).

¹⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Motte van Melsen [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/162589> (geraadpleegd op 20 september 2024).

¹⁵ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Slag bij Gavere 1453 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/158398> (geraadpleegd op 20 september 2024).

¹⁶ Haemers 2003, 4; Lachaert 2003, 6-7

¹⁷ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Dorpsstraat I [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/503111> (geraadpleegd op 20 september 2024).

Borgwal. De rest van het terrein blijkt reeds lange tijd in gebruik als wegenis. Het onderzoeksgebied bevindt zich deels ook in de historische dorpskern van Vurste.

Het loopt ook langs de Parochiekerk Sint-Martinus met kerkhof. Resten van het kerkhof zelf verwachten we echter niet binnen het onderzoeksgebied, aangezien we van historische bronnen weten dat het kerkhof zich uitstreckte tot tegen de muur van het kasteel en we verder ook weten dat het deel van het onderzoeksgebied dat vandaag niet ingenomen wordt door weginfrastructuur volledig binnen het domein van het kasteel gelegen was.

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de opbraak van de bestaande wegenis en riolering, de aanleg van een gescheiden rioleringsstelsel en de heraanleg van de wegenis. De verstoringsdiepte van de wegenwerken ligt tussen ca. 33 en 60 cm. Ter hoogte van de grindkoffers loopt de verstoringsdiepte sterker op, tot ca. 1,15 m en ter hoogte van de nieuwe riolering is dat tot ca. 2,80 m. Binnen het onderzoeksgebied is reeds grotendeels wegenis aanwezig met centraal onder de wegenis ook riolering. Dit maakt dat de bijkomende negatieve impact van de geplande werken eerder beperkt zal zijn.

De bijkomende negatieve impact is vooral groot in dat deel van het onderzoeksgebied dat binnen het beschermd monument Kasteeldomein Borgwal: park gelegen is. Zo wordt een wadi gepland op de voormalige locatie van een muur rond het kasteeldomein. Er worden ook nieuwe grindkoffers aangelegd, onder meer in een zone die aansluit bij de parochiekerk. Oude kaarten tonen ons dat het domein van de parochiekerk in het verleden omgracht was. Mogelijk wordt deze gracht geraakt door de aan te leggen grindkoffers binnen het huidige kasteeldomein Borgwal.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied vandaag de dag grotendeels ingenomen wordt door weginfrastructuur. Die weginfrastructuur blijkt reeds lang terug te gaan. De oudste kaarten waarover we beschikken, dateren uit de 18de eeuw en geven dus binnen het grootste deel van het terrein reeds wegenis weer.

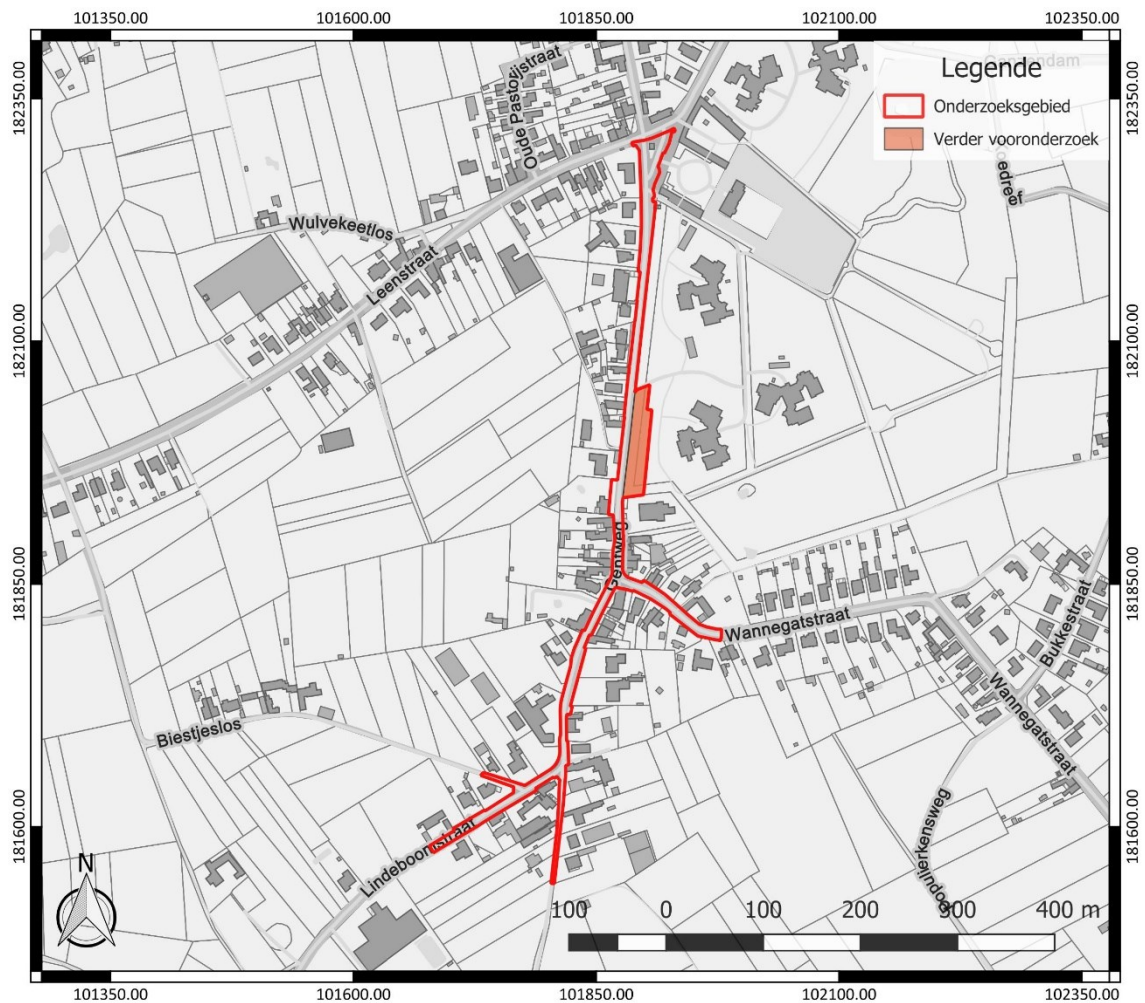
Een kleine zone in het oosten van het terrein wordt vandaag niet ingenomen door weginfrastructuur en was dat in het verleden ook niet. Het terrein lag binnen het domein van het Kasteel van Vurste of ook het Kasteel Borgwal genoemd. Het park van het kasteeldomein is intussen ook beschermd als monument. Het deel dat vandaag niet ingenomen wordt door weginfrastructuur, valt binnen deze bescherming. Deze zone is vandaag bebost en werd in het verleden ook aangeduid als bos en als grasland. Het is echter ook niet uit te sluiten dat er nog een restant aanwezig is van een voormalige gracht rond het domein van de parochiekerk die net ten zuiden van de bescherming te vinden is.

Het lange gebruik van het terrein als wegenis en het feit dat reeds riolering aanwezig is centraal onder de huidige wegenis, naast nog verschillende andere nutsleidingen die aanwezig zijn, maakt dat we voor de bodemingrepen ter hoogte van de reeds bestaande wegenis slechts weinig kenniswinst verwachten.

Een beperkte zone van ca. 2117 m² binnen het onderzoeksgebied is vandaag bebost. Ook in het verleden was het bebost of begroeid met gras. Een deel van deze zone wordt echter nog ingenomen door de kasteelmuur van het park van kasteeldomein Borgwal. Een deel van deze muur, ter hoogte van de aan te leggen vierde wadi, is echter ook reeds afgebroken.

In de zone van ca. 2117 m² buiten de reeds bestaande wegenis worden een wadi, grindkoffers, een parking en groenaanleg gepland. De beperkte oppervlakte van deze zone en de lange, smalle vorm

met een maximale breedte van 20 m, zorgen er voor dat het potentieel op kennisvermeerdering in geval van verder vooronderzoek enigszins beperkt wordt. Aan de andere kant is er voor deze zone net een concrete vraagstelling met betrekking tot de eventuele aanwezigheid van een gracht die vroeger de kerk met kerkhof omgaf. Aangezien het onderzoeksgebied aansluit op het huidige kerkhof, is het mogelijk dat de gracht binnen het onderzoeksgebied valt. Het is een unieke kans om hier – in het kader van de geplande werken – onderzoek naar te doen. Verder kan ook de fundering van de kasteelmuur van het beschermde kasteeldomein Borgwal – waarvan een deel intussen ook al verdwenen is - onderzocht worden. Daarom wordt in een zone van ca. 2117 m² verder vooronderzoek nodig geacht.

Figuur 27: Aanduiding van de zone waar verder vooronderzoek nodig geacht wordt, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt.

Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein begroeid is.

Landschappelijk bodemonderzoek is relevant om de bewaringstoestand van de bodem beter in te kunnen schatten, maar we schatten het potentieel op de aanwezigheid van goed bewaarde steentijd

artefactensites slechts laag in door de beperkte oppervlakte van de zone voor verder vooronderzoek en de reeds gekende antropogene bodemingrepen die er al hebben plaatsgevonden, zoals de oprichting van een muur en mogelijk ook de aanleg van een gracht grond het terrein van de parochiekerk. Daarom is het kosten-baten efficiënter om meteen over te gaan tot de uitvoering van een andere onderzoeksmethode.

Wel dient ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

Omdat de werken binnen een beschermd monument plaatsvinden, moet voorafgaand aan het verdere vooronderzoek een toelating voor werken aan een beschermd monument bekomen worden.

3 Samenvatting

Naar aanleiding van plannen voor de heraanleg van de Gentweg in Vurste, diende een archeologienota opgesteld te worden. Het uitgevoerde bureauonderzoek geeft aan dat de bestaande wegenis reeds lang een functie als wegenis kent. Vandaag is ook reeds riolering aanwezig en zijn verschillende nutsleidingen binnen het onderzoeksgebied gelegen. Dit maakt dat we voor de bodemingrepen ter hoogte van de reeds bestaande wegenis slechts weinig kenniswinst verwachten.

Een beperkte zone van ca. 2117 m² binnen het onderzoeksgebied is vandaag bebost. Het ligt binnen het beschermd monument Kasteeldomein Borgwal: park. Voor deze zone is er sprake van een concrete vraagstelling naar de mogelijke aanwezigheid van een gracht grond het terrein van de parochiekerk dat aansluit op het onderzoeksgebied. Historische kaarten tonen ons de aanwezigheid van deze gracht en het is de vraag of die misschien binnen de contouren van het onderzoeksgebied ligt. Verder verdient ook de kasteelmuur rond het kasteeldomein nader onderzoek naar de ondergrondse resten. Daarom wordt in een zone van ca. 2117 m² verder vooronderzoek nodig geacht.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

De Moor, G./M. Lootens/D. van de Velde/L. Meert, 1997: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 21 Tielt*, Gent.

Haemers, J., 2003: Sneyssens' heldenmoed, Engels verraad en 40.000 doden? De dunne grens tussen feit en fictie in het verhaal over de Slag bij Gavere, in: *Gavere 1453. Feiten en verhalen*, Gavere, 2-5.

Lachaert, J.-P., 2003: De landschapsgeschiedenis van het slagveld te Gavere van 1453. Feit en fictie omtrent de Aalbroek, de Groten Broek, de Rode Zee en de Dondersgracht in Semmerzake, in: *Gavere 1453. Feiten en verhalen*, Gavere, 6-8.

4.2 Websites

Cartesius (2024)
<https://www.cartesius.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2024)
<https://dov.vlaanderen.be/>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2024)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2024)
<https://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2024)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2024)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

